

- надмірна концентрація власності в банках та тенденції до її підвищення;
- відсутність впливу НБУ під час придбання контрольних пакетів акцій, можливості якого передбачені законодавством.

Висновки. Якщо в нефінансовому секторі більший ризик зловживань притаманний корпораціям із дисперсною структурою власності і концентрація власності служить надійним внутрішнім механізмом контролю управління, то в банківському секторі спостерігаються абсолютно інші тенденції. Концентрація власності в Україні за відсутності правових обмежень власників часто дає акціонерам змогу не стільки здійснювати належний контроль агентів, як використовувати ресурси вкладників для операцій у власних ризикових інтересах.

У такому разі менеджмент орієнтується винятково на мажоритарних власників і повністю від них залежить. При цьому юридичну відповідальність власник не завжди несе, а заручниками прийнятого рішення у разі понесених банком збитків можуть стати його вкладники.

З огляду на це, на думку автора, подальші тенденції розвитку корпоративних відносин у банківському секторі України значною мірою залежатимуть від наявності чи відсутності обмежень на монополію під час прийняття стратегічних рішень власниками.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ciancanelli P., Gonzalez J. Corporate Governance in Banking: A Conceptual Framework Working paper, European financial management association conference. Athens, June 2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://papers.ssm.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=253714.
2. Penny Ciancanelli. Corporate Governance in Banking: A Conceptual Framework. Social Science Research Network [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://papers.ssm.com/paper.taf?abstract_id=253714.
3. Peter O. Mylbert. Corporate Governance of Banks after the Financial Crisis - Theory, Evidence, Reforms Working Paper. – 2010. – № 151.
4. Костюк О. Корпоративне управління в банку : [монографія] / О. Костюк. – Суми : ДВНЗ «УАБУ НБУ», 2008. – 332 с.
5. Denis, Diane K. and McConnell, John J., "International Corporate Governance"(2001).PurdueCIBERWorkingPapers.Paper 17[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1016&context=ciberwp>.
6. Інтернет-ресурс звітності емітентів в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.smida.gov.ua>.
7. Інтернет-ресурс Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
8. Закон України «Про банки і банківську діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
9. Закон України «Про акціонерні товариства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/514-17.

УДК 657.1:075.8

Ковальчук Б.В.
студент

Львівського національного університету імені Івана Франка

Кміть В.М.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Статтю присвячено дослідженню головних проблем української митної системи. Наведена інформація чітко окреслює проблематику теми і надає рекомендації щодо адаптації митної системи до сучасних умов ведення бізнесу. Використано поради як закордонних партнерів стосовно вирішення проблеми, так і власні напрацювання уряду.

Ключові слова: митна система, митниця, фіскальна служба, митний контроль, митні процедури.

Ковальчук Б.В., Кміть В.М. ПУТИ РЕФОРМИРОВАНИЯ ТАМОЖЕННОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

Статья посвящена исследованию основных проблем таможенной системы Украины. Приведенная информация четко определяет проблематику темы и дает рекомендации по адаптации таможенной системы в современных условиях ведения бизнеса. Используются советы как зарубежных партнеров по решению проблемы, так и собственные наработки правительства.

Ключевые слова: таможенная система, таможня, фискальная служба, таможенный контроль, таможенные процедуры.

Kovalchuk B.V., Kmit V.M. DIRECTIONS OF RENEWAL OF CUSTOMS SYSTEM OF UKRAINE

This article is devoted research of the main problems of Ukrainian customs system. States information clearly defines problematic of the topic and give recommendation concerning adopting of custom system to the modern conditions of business running. The advices concerning problems solution of foreign partners and own practice of government are used.

Keywords: customs system, customs, fiscal service, customs control, customs procedures.

Постановка проблеми. В умовах інтеграційних процесів постає проблема стабільності економічної системи України, формування якої неможливе без реформування сучасної митної системи, що, своєю чергою, неможливе без використання закордонного досвіду управління економікою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та практичних проблем

визначення основних напрямів реформування митної системи України присвячено чимало робіт. Серед авторів, які досліджують ці питання, доцільно виокремити таких, як: Бережнюк І., Додін Є., Качан В., Мазур А., Новікова К., Пашко П., Приймаченко Д., Терещенко С., Філіпов С. та ін.

Мета статті полягає у пошуку ключових проблем митної системи, запропонованні шляхів їх вирі-

шення, а також запровадженні принципово нових шляхів реформування митної системи для забезпечення успішного позиціонування України на міжнародній арені.

Виклад основного матеріалу дослідження. Митна система України – функціональна, контрольно-регулююча, складно організована та чітко структурована економічна система управління митною справою в цілому та всіма її підсистемами зокрема для найефективнішої реалізації митної політики.

Систему управління митною справою можна розділити на дві відповідні частини: внутрішню, яка включає безпосередньо елементи митної системи, та зовнішню, до якої належить усе навколишнє середовище. Кожна з цих частин, базуючись на ієрархічному характері системи управління, ділиться ще на два рівні: міжнародний, державний, внутрішній (митної системи) і виконавчий (митного органу). Виконавчий персонал митних органів як об'єкт разом із керівним складом, що виконує роль суб'єкта управління, створюють систему управління митною справою виконавчого рівня. У межах внутрішніх відносин співвідпорядкованості система управління виконавчого рівня – це об'єкт, де суб'єктом управління виступає ДФСУ. Ця пара «об'єкт – суб'єкт» створює систему управління митною справою внутрішнього рівня. Система управління митною справою зовнішнього рівня, своєю чергою, є об'єктом управління в системі державного рівня, суб'єктом в якій виступає сама держава через надання відповідних повноважень певним органам влади щодо впливу на митну систему.

Система управління митною справою на державному рівні стає об'єктом управління в системі найвищого рівня – міжнародного, у межах якої функціями суб'єкта наділені міжнародні організації, котрі впливають на митною справою в країнах світу. Насамперед це Всесвітня митна організація (далі – ВМО) та Світова організація торгівлі (далі – СОТ). Ієрархічні стосунки співвідпорядкованості зовнішнього рівня об'єднують системи управління митною справою державного та міжнародного рівнів у так звану надсистему щодо митної системи внутрішнього рівня [1].

Митна система України потребує докорінних змін. Старі інструменти регулювання національною економікою малоефективні, тому потрібно запровадити (запропонувати) нові підходи до вирішення існуючих проблем.

Ключовими проблемами діючої вітчизняної митної системи є [1]:

- недосконалість митного законодавства;
- значна кількість структурних підрозділів управління митницею;
- складна процедура оформлення митних декларацій і переходу через митний кордон;
- контрабанда товарів;
- корумпованість працівників митниць.

Беручи до уваги митну сферу, за розрахунками експертів, у тіньових потоках знаходиться не менше 20% усіх платежів, які сьогодні здійснюються на митниці. У результаті щороку державний бюджет країни недоотримує близько 50 млрд. грн. При цьому дефіцит Пенсійного фонду в Україні становить 80 млрд. грн. [2].

Абсолютно нові завдання подолання проблеми:

- побудувати якісну систему управління ризиками;
- ліквідувати тіньові схеми;
- забезпечити якісний моніторинг;

- забезпечити новими технічними засобами митні переходи;

- побудувати якісну взаємодію з прикордонною службою, а також з іншими правоохоронними структурами;

- ліквідувати підстави для корупційних дій.

Розглянемо пріоритетні сфери реформування української митниці, серед них:

- спрощення митних процедур, приведення процедур у відповідність до європейських стандартів;

- розбудова інфраструктури;

- модернізація, переведення сервісів в електронний формат;

- запуск системи «єдиного вікна»;

- удосконалення обміну інформацією із закордонними колегами.

Головне пріоритетне завдання реформування митної системи України є призначення керівника митної служби. Кандидатура керівника митниці має бути фаховою і безкомпромісною і обрана за відкритим конкурсом.

Визначимо першочергові кроки реформи митниці [2]:

- удосконалення автоматизованої системи управління ризиками;

- запровадження автоматизованого розподілу декларацій;

- відеоспостереження під час здійснення митних процедур;

- уведення системи «єдиного вікна».

Урядом схвалено Концепцію щодо залучення компаній (радників) до реформування митниць Державної фіскальної служби України (далі – ДФСУ)[3].

Метою Концепції є реформа митниці ДФСУ, у результаті якої у повній відповідності до Митних прототипів Європейського Союзу відбудеться:

- збільшення надходжень податків і зборів до державного бюджету України від митниць;

- зменшення можливостей для вчинення корупційних діянь у роботі митниць;

- спрощення митних процедур для підприємств.

Для реалізації Концепції передбачається залучити міжнародну компанію (радника), яка має успішний досвід у сфері реформування митниць в ЄС, для надання консультаційних послуг ДФСУ.

При цьому компанія (радник) повинна підтвердити наявність досвіду надання аналогічних послуг, детальну програму з переліком конкретних заходів, строки їх виконання та очікувані результати. Фінансове забезпечення реалізації Концепції здійснюється за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги, а також інших джерел, не заборонених законодавством.

Постійно вдосконалюється інструментарій для аналізу та оцінки ризиків, у т. ч. числі автоматизованої системи аналізу та управління ризиками (АСАУР), запроваджуються нові підходи та IT-рішення до управління ризиками. Для посилення потенціалу митниць щодо аналізу та оцінки ризиків ДФС провела відеотренінг для посадових осіб митниць із питань застосування спеціального модуля «Конструктор профілів ризику» автоматизованої системи митного оформлення «Інспектор».

Модуль «Конструктор профілів ризику» АСМО «Інспектор» – це програмне забезпечення, яке дасть змогу митницям профілювати притаманні їх регіонам ризики та автоматизувати процес їх виявлення з використанням Автоматизованої системи аналізу та управління ризиками.

Робота зокрема відеоспостереження запроваджена Мінфіном із початку 2016 р. Дана система являє

собою структуру і технологію використання інформаційно-телекомунікаційних систем відеоконтролю. Система повинна показувати місце, де відбуваються митний контроль і оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, перетин митного кордону України і прилеглу до неї територію. Посадові особи не мають права розголошувати, знищувати і незаконно копіювати інформацію [4].

Дана новація була створена для надання можливості митницям реалізовувати власні напрацювання щодо аналізу та оцінки ризиків з урахуванням специфіки кожного регіону.

Необхідно автоматизувати роботу системи управління ризиками на українській митниці, що дасть змогу запобігти корупції у цій сфері та подолати постачання контрабанди. Системою управління ризиками керують вручну, вона має бути автоматизована. Визначення митної вартості та відповідний догляд вантажів мають провадитися безвідносно до суб'єктивного фактору. Прямий вплив митників на дану сферу породжує корупційні схеми. Вирішення проблеми – використання технічних засобів, наведених вище, і кооперація із закордонними колегами стосовно даного питання [5].

У подальшому планується створення в регіонах таргетинг-центрів, аналоги яких сьогодні успішно функціонують у країнах – членах ЄС, США, Канаді тощо. Таргетинг-центри стануть центрами прийняття управлінських рішень для концентрації митного контролю на найбільш ризикових операціях.

Упровадження комплексного підходу до залучення митниць до управління ризиками дасть змогу значно спростити митні формальності для бізнесу та водночас забезпечити належний рівень митного контролю.

Між митними стандартами України та стандартами ЄС існують розбіжності, які повинні бути усунуті для прискорення інтеграційних процесів в Україні з метою наближення до європейських норм.

Україні потрібна підтримка для розроблення і виконання дворічної програми реформування митниць ДФС із метою сприяння торгівлі та гармонізації законодавства зі стандартами ЄС, зменшення можливостей для вчинення корупційних діянь, підвищення якості надання митних послуг та вдосконалення системи адміністрування митних платежів.

Для прискорення приведення митних стандартів України у відповідність із стандартами ЄС основний акцент необхідно зосередити на митницях, розташованих в окремих західних областях України.

Метою Концепції є проведення реформ митниць ДФС відповідно до Митних прототипів ЄС як керівного орієнтира в митному співробітництві між Україною та ЄС, що сприятиме:

- збільшенню обсягу надходжень митних платежів до державного бюджету;
- зменшенню можливостей для вчинення корупційних діянь у роботі митниць;
- посиленню інституційної спроможності митниць у виконанні їх основних завдань;
- спрощенню митних процедур для підприємств.

Для реалізації Концепції передбачається залучення міжнародної компанії (радника), яка має успішний досвід у сфері реформування митниць в ЄС, для надання консультаційних послуг ДФС у реформування митниць.

Для досягнення мети Концепції компанія (радник) повинна надавати, зокрема, такі послуги:

- 1) для збільшення обсягу надходжень митних платежів до державного бюджету:

- консультаційні послуги митницям за принципом «24 години на добу, 7 днів на тиждень, 365 днів на рік»;

- методологічна підтримка митниць із питань здійснення контролю визначення митної вартості, країни походження та класифікації товарів;

- підтримка митниць із питань налагодження оперативного електронного обміну інформацією про товари, які переміщуються через митний кордон України, із суміжними країнами;

- забезпечення розвитку інституційної спроможності та впровадження новітніх підходів у системі аналізу та управління митними ризиками;

- забезпечення розвитку та впровадження стандартів проведення документальних перевірок щодо дотримання вимог законодавства з питань державної митної справи;

- організація взаємодії підрозділів ДФС, до компетенції яких належать питання митного оформлення, боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями, податкового та митного аудиту;

- 2) для зменшення можливостей для вчинення корупційних діянь у роботі митниць:

- створення та удосконалення електронних сервісів, запровадження автоматизованих митних процедур для зниження рівня втручання працівників митниці в діяльність підприємств під час здійснення таких процедур;

- визначення митних процедур, які є корупційно небезпечними (ризиковими), з метою мінімізації їх впливу на прийняття рішень;

- упровадження механізму контролю над діяльністю осіб, що здійснюють митні процедури, які є найбільш ризиковими щодо можливості вчинення корупційних діянь;

- здійснення дієвих заходів щодо профілактики проявів корупції та оперативного розслідування фактів її вчинення на митницях;

- 3) для посилення інституційної спроможності митниць у виконанні їх основних завдань:

- навчання працівників митниць із питань здійснення контролю над визначенням митної вартості, класифікації та країни походження товарів, проведення аналізу ризиків, здійснення митних процедур, боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями, захисту прав інтелектуальної власності тощо;

- навчання працівників митниць, які проводять навчання інших працівників;

- підготовка митних аналітиків;

- виконання програм із добору, підготовки та перепідготовки персоналу для роботи на митниці;

- підготовка та впровадження програм мотивації добросовісних працівників митниць;

- 4) для спрощення митних процедур для підприємств:

- упровадження спрощених митних процедур та механізму контролю над їх дотриманням із боку митниць для підприємств, які протягом тривалого часу провадять зовнішньоекономічну діяльність та не порушують вимоги митного та податкового законодавства, що призводить до неправомірного звільнення від сплати митних платежів або зменшення їх розміру та до забезпечення дотримання заходів тарифного та/або нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

- упровадження та оптимізація використання технічних засобів митного контролю для мінімізації суб'єктивного фактору під час здійснення митних процедур;

– упровадження механізму контролю над дотриманням працівниками митниць вимог законодавства та впливу на недобросовісних працівників.

Компанія (радник), яка надаватиме ДФСУ консультаційні послуги з реформування митниць, повинна підтвердити:

– наявність досвіду надання аналогічних послуг (країна надання послуг, період дії договору, кількість співробітників компанії, які безпосередньо забезпечували надання таких послуг, тощо);

– наявність детальної програми-графіка надання консультаційних послуг, зокрема із зазначенням переліку заходів, строків їх виконання та очікуваних результатів;

– можливість надання періодичної звітної інформації про стан надання консультаційних послуг згідно з узгодженим переліком даних, зокрема стан надходжень митних платежів, зафіксовані порушення митного законодавства, заходи з навчання працівників митниці, статистична інформація;

– можливість надання консультаційних послуг у цілодобовому режимі протягом строку дії договору;

– можливість здійснення нагляду за виконанням рекомендацій, наданих посадовим особам митниць;

– кваліфікаційний (освітній) рівень співробітників компанії (радника);

– наявність досвіду проведення тренінгів, семінарів, тестування співробітників митниць під час надання консультаційних послуг.

Зазначена компанія (радник) надає детальний розрахунок вартості консультаційних послуг та перелік обладнання (матеріальних цінностей), які є її власністю і можуть бути використані під час надання консультаційних послуг.

Реалізація Концепції сприятиме:

– впровадженню стандартів ЄС щодо здійснення митницями ДФС митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів;

– підвищенню якості здійснення митних процедур;

– підвищенню на 30% обсягу надходження митних платежів у доларах США від митниць, розташованих в окремих західних областях України;

– зниженню рівня корупції;

– забезпеченню оновлення особового складу митниць підготовленими кадрами та працівниками, які навчають інших працівників;

– упровадженню механізму контролю над діяльністю працівників митниць;

– упровадженню програм мотивації добросовісних працівників митниць;

– зменшенню часу здійснення митних процедур для підприємств, які протягом тривалого часу провадять зовнішньоекономічну діяльність та не порушують митне та податкове законодавство, що призводить до неправомірного звільнення від сплати митних платежів або зменшення їх розміру та до незабезпечення дотримання заходів тарифного та/або нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

– підвищенню рівня достовірності декларування товарів;

– підготовці загальнодержавної програми реформування митниць ДФСУ [3].

Висновки. Доволі вагомим кроком вважаємо те, що уряд України самостійно визначив джерело проблем у митній сфері й усіма силами пробає їх локалізувати. Концепція залучення компаній (радників) до реформування митниць, на нашу думку, є хорошою ідеєю, проте вказані методи вже використовуються іншими країнами світу, і це вкотре доводить, що Україна знаходиться не на достатньому рівні розвитку економіки.

Реформуючи митну сферу, потрібно звернути увагу на взаємодію всіх її складників з усіма складниками держави, а саме надходження і розподіл коштів до бюджетів усіх рівнів. Наступний важливий крок – це правильна мотивація працівників митниць, що зменшило б корупцію у цих органах. Підвищення кваліфікованості й інституційної спроможності митниці разом зі спрощенням митних процедур підвищить довіру закордонних партнерів, що введе економіку України на новий рівень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : [монографія] / І.Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
2. Володимир Гройсман провів нараду щодо розробки реформи української митниці // Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248983754&cat_id=244276429.
3. Про схвалення Концепції залучення компаній (радників) до реформування митниць Державної фіскальної служби : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.02.2016 р. № 267-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/267-2016-p>.
4. Обновлено правила видеоконтроля на таможах // Бухгалтер.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bukhligazakon.ua/news/2016/3/24/143188.htm>.
5. Володимир Гройсман: Необхідно автоматизувати систему управління ризиками на митниці // Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248966907&cat_id=244276429.